

NU NÄR KNARKET ÄR I STAN

Hon säger att Marcus hade varit i Danmark och det visste hon om, men hon vet inte vem som ringde. Linda var i alla fall hemma och hon själv och Ninni var i stan och Linda ringde till Ninni och sa att hon skulle komma in till stan och att de sen skulle träffa Marcus och då skulle de vänta på honom. De träffade honom och Tobbe på Burger King och det var inget bestämt vad de skulle göra men Marcus är rätt schysst och de gick ut till bilen. Tobbe känner hon inte. Hon vet vem han är. Marcus känner hon sen något år. Tobbe körde.

De körde ut från Domusparkeringen och sen stannade de på Östra Boulevarden, vid Norretull, för Marcus började meka. Sen kom polisen. Hon visste inte vad han höll på med och hon tyckte det var drygt så hon började hålla på med sin mobil. Linda och Ninni kollade på hennes mobil. När hon fattade hur mycket grejer han hade på sig... det är idiotiskt, han kom ju från Danmark och även Tobbe visste hur mycket gräs han hade på sig. Annars minns hon inte vad som hände när han började rulla. Hon förtränger saker som är jobbiga. Hon minns bara att de gick ut i bilen och körde iväg och stannade och Marcus började rulla och hon höll på med mobilen och sen kom polisen.

Nej, hon känner inte Marcus speciellt väl. De har träffats. De har inte pratat med varandra direkt. Hon har sms:at till honom när hon haft tråkigt och han har svarat. Hon sms:ar till många ibland bara för att hon har tråkigt. Vad gör du? Vad händer i dag? Har du röka? Det där sista skickar hon bara till Marcus. Han har svarat olika: Har du pengar? Ska du ha? Hon minns inte riktigt. Det är inte så viktigt. Ibland har hon haft pengar och ibland har hon inte haft pengar och då har hon frågat om han kan bjuda. En gång hade hon pengar men då blev det inget av för han var seg och hon brydde sig inte om det till slut. Det kan ha rört sig om tre gram och det kostar trehundra kronor. Hon minns inte riktigt. Hon förtränger saker. Den där biten hon hade i fickan när hon greps hade hon fått av Marcus, samma dag. Hon hade betalt hundra kronor för den.

Hon vet att Marcus är över arton och hon tror att han vet hur gammal hon är. Hon vet inte säkert. Känslan säger att han vet det men hon kan inte säga säkert, det är inget de pratat med varandra om.

Ja, hon har köpt några gånger av Marcus. Hon köper av honom när hon vill röka. Han har bra rykte och brukar inte blåsa folk. Hon kan inte säga något om när hon första gången prövade cannabis, hon minns inte.

Bilen, en vit Volvo 744, 88 års modell, utlarmades redan på juldagen, iakttogs en måndagskväll tio dagar senare när den kom körande Götgatan ner, tog till höger på Kanalgatan, upp till Östra Boulevarden och bort till Domusparkeringen, där den stannade utanför Burger King och in hoppade tre tjejer och sedan parkerade den med nosen mot Kanalgatan, på övre däck. Två personer i framsätet. Tjejerna i baksätet. Efter tre, kanske fyra minuter startade Volvon och körde ut från parkeringen, Östra Boulevarden österut, stannade utanför Norretullskolan. Klockan var strax före nio på kvällen. Eftermiddagens lätta snöfall hade upphört, kvicksilvret krupit ner under nollstrecket.

Det var nu Kristianstadpolisens gatulangningsgrupp dök upp intill Volvon, grep de fem personerna i bilen och såg till att de transporterades bort till Polishuset. Det är en bilfärd på två minuter. Marcus Johansson, som satt på passagerarsidan, kände de från förr. Uppenbarligen hade de avbrutit honom mitt under arbetet: i det öppna handskfacket stod en elektronisk våg och inuti handskfacket fanns en större bit hasch och flera portionsförpackade mindre bitar, dessutom fem hundralappar och två femtiolappar. Så här hade han gjort: klippt en liten bit av den större klumpen med hjälp av en tång, lagt biten på vågen, därefter stoppat biten i en genomskinlig redlinepåse som tillhandahölls av killen bakom ratten – han satt med en större plastpåse i handen ur vilken han fiskade upp en liten påse åt gången – och portionsförpackningarna lades en efter en i handskfacket.

Den större biten skulle visa sig väga 64,5 gram, portionsförpackningarna sammanlagt 7,2 gram.

Men det var mobiltelefonen, en Nokia, som var guldgruvan för poliserna.

– Telefonen ringde oavbrutet, säger Daniel Linder som höll i gatulangningsgruppens utredningsarbete.

Marcus Johansson minns när han rökte hasch första gången. Det var "uppåt i landet", på en musikfestival; han hade rest dit med "en kompis" och de stannade någon vecka, "festade", de träffade "några personer" och dessa "personer" bjöd på en holk.

Hade det någon effekt?

- Minns inte.

Han sitter i ett besöksrum på anstalten, stor och tung och blek, med renrakat huvud, klädd i anstaltens gröna bomullskläder, till synes ointresserad av både frågor och svar, men han sitter kvar och säger att det dröjde ytterligare tre år innan han rökte hasch igen, därefter ytterligare ett par år och sedan...

- Sedan har det flutit på.

Han har hunnit fylla tjugo på anstalten. Han deltar i en svetsutbildning han hoppas kunna avsluta före frigivningen. Han hoppas få ett jobb men han har ingen aning om hur arbetsmarknaden ser ut. En gång kallades polis till det hem där han bor tillsammans med sin mamma, sin styvpappa och tre yngre syskon; de båda polismännen hade inte fått veta mycket mer än att "en son löpte amok" och när de kom fram möttes de utanför huset av styvpappan och ett av syskonen, en låst ytterdörr. Modern öppnade när de ringde på. Bakom henne stod sonen och "skrek något osammanhängande", som det heter i den polisanmälan som upprättades, när han fick se de båda uniformerade poliserna. Han försvann ner i källaren och där nere kunde han ha blivit skjuten eftersom han mötte den polis som följt efter honom nerför trapporna - den andre sprang runt huset för att ta sig in genom källaringången - med "ett gevärslänkande vapen" i händerna, polismannen stannade och drog sin pistol och Marcus Johansson skrek: "Skjut mig då!". Modern - som måste ha kommit ner i källaren efter polisen - ropade att geväret var en soft air-gun och Marcus Johansson övermannades med hjälp av ett par duschar pepparspray. I den efterföljande personutredningen hette det sammanfattningsvis: "Av Frivårdens yttrande framgår att Marcus Johansson saknar inkomst och sysselsättning och att han röker hasch regelbundet men att han inte anser sig ha problem vare sig med missbruk eller kriminalitet. I stället har han för Frivården uppgett att det enda felet är att han saknar pengar och ett eget boende."

Utredarna gjorde en notering om att föremålet för deras utredning uppträdde nonchalant under deras möte och att han hade svårt att redogöra för sitt liv och att de flesta frågor besvarades med "Vet ej", "Bra fråga", "Bryr mig inte".

Det här var sommaren 2009. Ett halvår senare greps han i den vita Volvon. Nu svarar han så här på intervjuarens frågor:

- Vad är det som är så bra med cannabis?
- Jag känner mig avslappnad.
- Avslappnad?
- Ja. Avstressad.
- Hur ofta rökte du?
- I början tre, fyra dagar i veckan. Sen blev det varje dag, efter ett tag.
- Varför det?
- Det bara blev så.
- Hur har du fått tag på hasch?
- Genom... folk.
- Folk?
- Ja, jag hade en polare som fixade det.
- Hur fick du pengar?
- Jag vet inte.
- Vet inte?
- Pengarna fanns där, på något konstigt vis fanns de där.
- Varför började du sälja?
- För pengarna.
- Vilka sålde du till?
- Bekanta.
- Från bilen?
- Jag gick mest och sålde på stan.
- Har du påverkats negativt av rökningen?
- Nej...
- Inte?
- Jag fick väl lite dåligt minne. Men det kan ju också ha varit allt annat skit man stoppat i sig.

- Dåligt minne?
- Ja. Grejer man inte kommer ihåg.
- Som till exempel?
- När man skulle vara på sjukhuset till exempel.
- Några andra nackdelar?
- Inte vad jag lagt märke till.
- Skulle du rekommendera någon att börjas röka cannabis?
- Nej.
- Därför att...?
- Det är väl upp till den personen.

Mobilen var alltså en guldgruva. De tömde den på samtal, på sms. De identifierade personerna bakom telefonnumren: namn, personnummer, adresser. De förhörde Marcus Johansson, som hölls kvar i polishuset sedan de andra släppts, och han berättade att han köpt partiet i Köpenhamn, i Christiania, samma dag han greps och snart skulle han berätta att han gjort liknande resor tidigare, sålt hälften och behållit hälften. Han berättade, tror Daniel Linder i gatulangningsgruppen, därför att de kände varandra sedan tidigare, de talade med varandra, och därför att han säkert hoppades få gå därifrån om han berättade.

De hade sjuttio gram hasch, några portionsförpackningar, ett erkännande. De hade flickan i baksätet, hon som var tretton år gammal. Tillsammans med åklagaren Eva Norberg bestämde de sig för att försöka få Marcus Johansson häktad, vilket de fick, börja beta av namnen, ta in dem på förhör.

Gamla bekanta, också flera nya ansikten.

En av de förra, jämnårig med Marcus Johansson, hade redan en femårig karriär som vanemässig haschrökare bakom sig när poliserna lyckades få fatt på honom – han är skriven hos sin mamma, flyttar runt bland "tjejkompisar" mest – och har sedan han dragit hemifrån levt på studiebidrag och socialbidrag och när det dragits in är det närmast en gåta, även för honom själv, hur han lyckats hanka sig fram, upprätthålla sitt missbruk. Han stäl ett par Adidas på Stadium, ett par jeans för 1 899 kronor på Cenino, en chipspåse, en påse giffar och en Coca Cola Energi på Willys. Han är med och misshandlar en kraftigt berusad man, rånar honom på hans klocka,

digitalkamera och MP3-spelare. Han hänger med Marcus Johansson till Christiania, för att få se hur man gör, reser sedan dit själv på annans uppdrag. Han får fyra, fem gram för besväret. Han har inga inkomster men en skuld på 13 328 kronor hos kronofogden. Det ger ett hum om situationen. När socialförvaltningen ordnade en praktikplats för honom på en restaurang i Kristianstad visade han stort engagemang, inledningsvis, började sedan få svårt att passa tider, uteblev hela arbetspass utan att höra av sig. Varför inte försöka lägga av med haschrökningen? Visst, sure. En plan upprättas. En notering i papperen: "Han missade det första mötet den 20 juli 2009." En av de andra bekantingarna, också han jämngammal med Marcus Johansson, flyttade mellan de skilda föräldrarna i tonåren, placerades i familjehem, rymde. Stökig i skolan, utanför skolan. Lyckades i alla fall avsluta högstadiet, började gymnasiet, fordonsprogrammet, hoppade av då han upptäckte att det inte var, som han säger, "hans grej". Nytt försök, med individuella programmet. Nytt försök, med folkhögskola. Det blir liksom ingenting av det. Han har rökt hasch sedan han var femton, dricker periodvis ganska hårt: en kväll kan börja med ett par tre starköl, fortsätta med ett halvt flak små starkölsburkar, tre fyra groggar och cannabis på det och han känner sig "tokpackad även om man hänger hyfsat med på vad som händer runt omkring". Han kan bli bråkig och hotfull, otrevlig. Han gör några försök att sluta med sitt cannabissmissbruk, söker hjälp, men det blir liksom ingenting av det. Tobbe, chauffören, hade känt Marcus Johansson sedan mellanstadiet, lämnade också han grundskolan med stora hål i slutbetyget och hade snart lämnat gymnasiet, individuella programmet, utan något slutbetyg alls. De har båda fått diagnosen ADHD. Tobbe fick några gram hasch som tack för att han körde runt sin kamrat. En höstkväll nio månader senare ska han köra av vägen efter att ha festat hela dagen, alkohol och cannabis, och omedelbart dö där ensam i bilen.

De personer som förhördes under januari och februari 2010 erkände alla att de köpt och ibland fått hasch av Marcus Johansson. De kände honom från skolan, från gymnasiet. De hade lärt känna honom på Resecentrum som ligger mitt i stan, där stadsbussarna och landsvägsbussarna kommer och går; ett tillhåll. De hade fått hans namn och mobilnummer av en kompis, på en fest. Han kom oftast till fots, några gånger i den vita Volvon: alltid i tjänst, inget krångel. Snabbt bytte narkotika och pengar ägare: ettor, tvåor, någon gång femmor. Det hände att han ordnade med

leverans direkt till dörren. Oftast tog han hundra kronor grammet; det är, som en av hans unga kunder uttrycker det, "normalpriset i Kristianstad".

Han var en av kanske tio, femton försäljare av cannabis i Kristianstad. (Det är missbrukares, försäljares bedömning.) Partierna till försäljning köps kontant i Köpenhamn, i Malmö, i Helsingborg, kan köpas på krita av MC-klubbar.

- Det gav mig pengar. Det gav mig status, säger en av dem som sålde i något större partier, alls inte med i utredningen kring Marcus Johansson. Han är några år äldre än dem.

- Det var helt okej. Det funkade. Nej, de kommer aldrig att ta mig.

De tog honom.

- Jag blev slarvig, orkade inte gå ut. Det blev en massa spring i lägenheten.

De som berättade att de köpt eller fått cannabis av Marcus Johansson var mellan 13 och 23 år. Bland dem som var nya bekanta för Daniel Linder och hans kollegor i gatulangningsgruppen fanns flickor med toppbetyg från grundskolan, pojkar med goda betyg från gymnasiet. Där fanns pojkar och flickor med mamma och pappa i näringsliv och på högskolan, med villa och bil och somrar på Österlen. Det fanns de som själva hade jobb och stadig inkomst, skötte skolan, odlade sina intressen. Förhören gick lugnt och sansat till. De som så ville fick ta förhören hemmavid, tillsammans med mamma och pappa.

Föräldrarnas reaktion?

- Med förvåning först, säger Daniel Linder. Sedan, när vi väl pratat med dem, förklarar situationen, uteslutande med tacksamhet. Ingen protesterade, tvärtom. De fick sig kanske en tankeställare. Kanske vi kunde bryta ett pågående missbruk.

Hemmiljön?

- Skiftande. Där fanns hela skalan skulle jag vilja säga. Inga knarkarkvartar, men det fanns väl de som hade problem med ekonomin, med sig själva.

Under utredningens gång förstod åklagaren Eva Norberg och polisen att de trots den relativt ringa mängden beslagtagna hasch kunde gå till åtal med grovt narkotikabrott - de många köparna, deras unga ålder, deras erkännanden - och den sista mars 2010 dömdes Marcus Johansson av Kristianstads tingsrätt till fängelse i ett år och sex månader för grovt narkotikabrott. Ytterligare arton personer dömdes, majoriteten till dagsböter.

Marcus Johansson överklagade till hovrätten – som fastslog tingsrättens dom och sammanfattade orsaken till att den bedömde brottet som grovt:

Då brottsligheten bedrivits systematiskt och i stor omfattning, varit inriktad på unga personer, och Marcus Johansson har utnyttjat deras okunnighet och nyfikenhet, ska Marcus Johanssons gärningar sammantaget bedömas som ett grovt narkotikabrott.

Två av dem som var inblandade i utredningen kring Marcus Johansson sitter en eftermiddag ett år senare i en stuga utanför Kristianstad. Den ene har hittat en praktikplats, möjligtvis hittat sin väg i livet: han är övertygad om det. Den andre har nyss hoppat av högskolan och vet inte riktigt vad han ska hitta på. De förenas i musiken, i vänskap, har förenats i den stillsamma glädje haschruset skänkt dem. En av dem är inte så säker på det där sistnämnda längre. Det är han som lagat maten: grönsaksfyllda starkt kryddade, underbart goda tortillas. Han ställer starköl på bordet. Vi kan kalla honom Tomas, den andre Oskar. De har båda nära till ett skratt. Det här är ett utdrag ur samtalet kring bordet:

Tomas: – Jag umgicks med en kille som rökte hasch under tiden i gymnasiet, rökte med honom ibland. Prövade annat också, drack en hel del.

Reportern: – Vilken drog var bäst?

Tomas: – Cannabis. Jag kände mig väldigt skönt lugn när jag rökte. När jag drack blev jag för full. Du vet, spydde och jävlades och hela världen upp och ner.

Oskar: – Jag vet inte riktigt när jag prövade första gången. Möjligtvis var det en polare som sa: Titta vad jag har! Kanske var det en annan kompis som hade en bit, vi var flera stycken, alla blev jättehöga men själv kände jag ingenting. Jag var sjutton i alla fall. Gick i gymnasiet. Sen var det en kompis som hade riktigt bra gräs, han rullade en bong och jag skrattade i en halvtimme. Sen dess har jag varit lite frälst faktiskt.

Tomas: – Jag har alltid haft problem med att sova. Och jag upptäckte att cannabis hjälpte mig att somna. Mindre än ett halvt gram. Jag behövde inte mer.

Han berättar att han efter att ha misslyckats på gymnasiet sökte sig till en folkhögskola och där avstod från cannabis, under ett par år, men att han sista terminen började igen – det var det där med att sova – och efter folkhögskolan

flyttade han hem till en kompis i Skurup, kompisen som några år tidigare introducerat honom i haschets värld, och där blev det snart till vardag.

Tomas: – Jag rökte det första jag gjorde när jag vaknade och jag rökte innan jag skulle sova. Jag sparade alltid en liten bit innan jag somnade, till nästa dag. Man måste ha en liten bit till morgonholken. Det var viktigt, oerhört viktigt. Sen började jakten. Vi jagade i Skurup, vi åkte till Ystad, till Simrishamn. Det fanns alltid folk. Det fanns alltid någon som hade. Det fanns en jonkare i Skillinge som brukade sälja fem gram för 350 kronor. Allt gick ut på att fixa brass. Det blev vår dagliga rutin. Annars hade vi inte kommit ut. Nu kom vi i alla fall ut och träffade folk. *(Skrattar.)*

Oskar: – Det är trevligt att vara fler. Man köper en femma och röker tre med de andra, spar två till sig själv.

Reportern (till Tomas): – Hur försörjde du dig?

Tomas: – Jag hade aktivitetsbidrag. Han också. Vi hade våra diagnoser. *(Skrattar.)*

Oskar: – Jag sitter hellre och röker hemma med några vänner, lyssnar på musik, tittar på en film än att supa och gå ut på stan och kanske hamna i slagsmål. Min alkoholkonsumtion har gått ner väldigt mycket.

Tomas: – Det är ju en förnekelse också. Man vill inte erkänna att man har problem. Då är det ju enklare att rulla en joint.

Oskar: – Under hela min uppväxt har jag haft problem med depressioner. Jag har mått väldigt dåligt tidvis.

Tomas: – Du kan ju visa honom armarna.

Oskar: – Jag blev bättre av att röka. Så är det bara. Vad är missbruk? Vad är bruk? Missbruk, då kan du inte hantera skolan, inte ett jobb.

Tomas: – Det blir rutin. Det blir en vana.

Oskar: – Det gick väl överstyr ibland. Det hände att jag rökte också under veckan, i gymnasiet. Det hände att man vaknade och tänkte, va fan, jag tar en studiedag i dag. Men det funkade inte hemma om jag inte gick till skolan. Jag har väldigt bra föräldrar.

Tomas: – Det har inte hjälpt mig, det har stälpt mig. Jag har börjat få snedtändningar. Jag känner mig döende, får yrsel, smärtor i bröstet, jag kan inte andas riktigt.

Oskar: – Sen vet jag att man inte kan hålla på hur länge som helst. Jag vet att om man röker mycket så blir man lite trög. Minnet tar stryk.

Tomas: – Haschet har satt märken i min hjärna, det märker jag tydligt. Jag börjar stamma när jag är nervös. Jag har fått sämre minne. Jag säger fel på ord. Det hade jag inga som helst problem ned tidigare.

Oskar: – Jag gillar att röka. Så är det bara. Men det ska vara en krydda, inte huvudrätten.

Reportern (till Oskar): – Och sen?

Oskar: – Man får lov att gilla läget. Livet börjar sen.

Daniel Linder i Kristianstadspolisens gatulangningsgrupp berättar att de hade flera namn, men att de satte stopp när de trodde sig ha tillräckligt många för att det skulle räcka till ett åtal för grovt narkotikabrott. Han säger att de från början inte trodde att Marcus Johansson sålt till så många. Han säger att han de lyfte upp ett problem till allmänt beskådande, men att begränsade resurser hindrar dem att arbeta så här jämt: tidvis var hela gatulangningsgruppen inblandade i en utredning som tog närmare tre månader. Annat fick ställas åt sidan.

Så:

– I det långa loppet har det inte så mycket effekt. Inflödet av cannabis sinar inte. Vi upptäcker en ny grupp varje år. Vi har nog bara skrapat på ytan.

Fotnot. Namnen på missbrukarna är fingerade. Också vissa andra uppgifter har ändrats för att försvåra identifikation.

ANDERS SUNDELIN

Narkotikafrågan 2/2011